

Muzejní

Číslo IV.
Ročník 2009
zdarma

čtvrtletník

Vydává: Muzeum Českého ráje, Skálava 71, 511 01 Turnov, www.muzeum-turnov.cz, e-mail: mail@muzeum-turnov.cz

Vánoce na Dlaskově statku

Podrobnosti o výstavě
najdete na straně 2

Etnografické sbírky

Pohled do muzejních sbírek
- více na straně 3

Sbírka manželů Scheybalových

Podrobnosti o cenné sbírce
najdete na straně 4

Ohlédnutí a pozvánky

Souhrn akcí a pozvánky na
výstavy na podzim a zimu
2009 najdete na straně 8

VÝSTAVA TURNOVSKÉHO KLUBU ČESKÝCH FILATELISTŮ

Dnes, kdy připravujeme v pořadí již 5. výstavu poštovních známek v Turnově, ptám se, má to nějaký smysl? Odpovídám, že určitě ano! Když v únoru roku 1929 oslovil škpt. Antonín Rakouš, známý sběratel poštovních známek, turnovskou veřejnost v Pojizerských listech, dostavilo se na první schůzku 14 turnovských filatelistů. Dne 18. května byl ustaven spolek s názvem Klub českých filatelistů v Turnově. V prvních letech byla činnost velmi bohatá. V letech 1932 - 33 činnost klubu upadala, zájem o filatelii stoupl až od roku 1934.

V říjnu 1941 se konala 1. výstava poštovních známek v Turnově na Střelnici. Přestože české země prožívaly období německé okupace, tzv. Protektorát Čechy a Morava, konala se výstava ke 100. výročí vzniku první poštovní známky světa, která

byla vydána ve Velké Británii.

Po osvobození v roce 1945 došlo k obnovení činnosti. V roce 1946 byl zvolen nový výbor a obnovena činnost klubu. Po roce 1948 došlo k zásahům komunistické státní mo-

ci proti činnosti mnoha členů Klubu filatelistů a byla zavedena socialistická kulturní výchovná činnost. Klub filatelistů v Turnově byl donucen ukončit svoji činnost 16. května 1951. **Pokračování na str. 2**

Malířka nadchla děti

V pondělí 14. září skončila v muzeu výstava známého lepopela malířky Lucie Seifertové s názvem Dějiny udatného českého národa. Kdo výstavu navštívil, odcházel nejen poučený, ale hlavně s úsměvem na tváři. Forma, jakou malířka dějiny pojímá, totiž společně pobaví i zaryté neznalce naší minulosti. Na závěr výstavy jsme požádali autorku, aby popovídala žákům z turnovských škol o své práci. Dětem se tak dostalo podrobného návodu, co je čeká, rozhodnou-li se stát spisovatel. Chvillemi až překvapivý zájem dětí, které s malířkou hojně diskutovaly, dává naději, že zatím ani v další generaci spisovatelé nevymřou. Besedu zahájil malířčin manžel zpěvák Pancho s písničkou, která je titulní písní seriálu, který právě podle nejznámější autorčiny knihy natáčí Česká televize. Uvádět jej bude od ledna příštího roku. -ak-

V BABIČČINĚ KUCHYNI OD TŘÍ KRÁLŮ DO VÁNOC

Výstava „V babiččině kuchyni od Tří králů do Vánoc“ je výsledkem a shrnutím výzkumů v terénu, studia archivních materiálů a předchozích dílčích projektů, které Muzeum Českého ráje v Turnově realizovalo na půdě muzea a Dlaskova statku v Dolánkách.

Koncepce výstavy vychází z prezentace tradičních výročních obyčejů, doplněných o receptury na tradiční pokrmy, které při jejich příležitosti připravovaly, včetně názorných ukázek. Součástí výstavy bude i prezentace inventáře kuchyně, zejména v maloměstském a vesnickém prostředí na přelomu 19. a 20. století. V rámci konání výstavy proběhnou tvůrčí dílny, kde si budou moci žáci a studenti škol osvojit přípravu tradičních pokrmů, a ta-

ké „Týden lidové kuchyně Pojizeří“, který muzeum pro veřejnost uspořádá ve spolupráci s Hotelovou školou v Turnově.

Pokračování na str. 2

Lípy v Turnově

Na přelomu jara a léta letošního roku vzrušily turnovskou veřejnost události kolem přestavby Skálovy ulice, která je součástí programu „Čistá Jizera“. Jablkem sváru se stal osud starobylé lipové aleje. Lipovou alejí ve „Skálovce“ se před 102 lety prezentoval turnovský Okrašlovací spolek. Výsadbu zahájili žáci chlapeckých škol v rámci příprav na oslavy 60. výročí panování císaře Františka Josefa I. (1908). Bylo to po otevření první části městského parku – Rývových sadů – v roce 1907. Ke stejnému výročí byla realizovaná i stavba nové budovy šperkařské školy. Na zmíněné lipové stromohadi navazovala i lipová alej kolem nové silnice na Rakousy směrem k Farářství. V této době byly u cesty za Šetřilovskem vysazeny i lípy, o kterých málokdo ví – lípa Rývova, lípa Japplova a jako poslední lípa Kopalova. Stalo se tak na paměť činovníků Okrašlovacího spolku: zakladatele městských sadů a ředitele škol Václava Rývy, předsedy okrašlovacího spolku Františka Jappla a spolkového jednatele – učitele Josefa Kopalů. Lípy nám donedávna zůstaly tak trochu utajeny - pro nedostatek místa ve stávajícím porostu se z nich nestaly tak mohutné stromy, jak je známe z ostatních alejí. Nedávna větrná kalamita však odkryla nejen lípy, ale i kamenné stěly se jmény vysazovatelů (viz obrázek).

Jitka Petrušková

Chemické ošetření Dlaskova statku

Na konci září čeká Dlaskův statek a přilehlé budovy očistná a ozdravná kúra. Jak už to tak u dřevěných budov bývá, i statek byl napaden dřevokaznými houbami a hmyzem stejné záliby. Protože o statek samozřejmě nechceme přijít, museli jsme najít způsob, jakým statek očistit a zabezpečit jeho bezproblémovou existenci na další roky. Proto jsme pozvali odborníky, kteří provedou nástřik všech dřevěných částí domů proti plísním, dřevomorce a různým broukům – odborně řečeno – dezinfekci a dezinfekci. Práce budou probíhat po 14 dní a na jejich závěru budou objekty vyplývány. Cena těchto zásahů převyšuje 100 tisíc Kč. V příštím roce bude nutně následovat zakončování obou štítů statku, jejichž dřevo již není v dobrém stavu. Oprava se dotkne i zadní brány, jejíž ostění je shnilé.

-ak-

VÝSTAVA TURNOVSKÉHO KLUBU ČESKÝCH FILATELISTŮ

Dokončení ze str. 1

60. léta dokázala, že zavedený systém filatelie nebyl dobrý, proto všemocná komunistická strana rozhodla o založení Svazu českých filatelistů a byl ustaven Klub filatelistů Český ráj v Turnově.

V roce 1969 došlo k oživení zájmu o mládežnickou filatelii, vznikly dva Kluby mladých filatelistů, a to v Turnově a ve Všení. KMF Všeň svoji činnost ukončil v roce 1987, KMF Turnov je ještě dnes chloubou regionální filatelie...

Za KMF Turnov Jaroslav Mojsl st.

Výstavu pořádanou k 80. výročí založení Klubu českých filatelistů v Turnově a k 60. výročí sběratelské činnosti Jaroslava Mojsla zahájíme ve Výstavním sále muzea ve čtvrtek 22. října v 16.30 hodin. Výstava potrvá do 22. listopadu 2009.

V BABIČČINĚ KUCHYNI OD TŘÍ KRÁLŮ DO VÁNOC

Dokončení ze str. 1

Výstavu doplní vydání populárně naučné knihy „V babiččině kuchyni od Tří králů do Vánoc“.

Jedná se o první kuchařku, která je lidové stravě v tomto regionu věnována. Obsahuje více než 300 původních receptů, sesbíraných ze starých místních kronik a zapsaných z výpovědí pamětníků. Kniha je doplněná kresbami J. V. Scheybala a barevnými fotografiemi, pořízenými v objektu Dlaskova statku v Dolánkách. Náplň publikace je charakteristika stravy všedního dne a stravy, která je vázána na tradiční výroční obyčeje – Nový rok, Masopust, Velikonoce, Posvícení, Dušičky a Vánoce. Proto zde čtenář nalezne mimo jiné také pasáže věnované výročním obyčejům. Jednotlivé kapitoly jsou doplněny o charakteristiku nejběžnějších surovin, používaných při přípravě jídel. Zvláštní oddíl je věnován přípravě tradičního pečiva a perníků. Publikace je výsledkem terénních výzkumů a studia archivních materiálů a klade si za cíl populární formou přiblížit čtenáři kapitoly z dějin tradiční kultury a zároveň poskytnout jednoduchý návod, jak je převzít a udržovat

pro další generace. Autorkou knížky, která se v nejbližší době objeví na pultech regionálních knihkupectví, je ředitelka muzea Vladimíra Jakoubčová.

Výstava „V babiččině kuchyni od Tří králů do Vánoc“ bude zahájena v galerii muzea 12. listopadu. Potrvá do 30. prosince.

Vánoce na Dlaskově statku - ten vánoční čas, dočkali jsme zas...

Vánoční výstava na Dlaskově statku v Dolánkách bude v letošním čase věnována obyčejům v období adventu a Vánoc. V návaznosti na stálou expozici „Pod voknama roste bejlí“ bude výstava zaměřena na vánoční čarování s bylinkami a na vánoční zeleň v betlémech. Na výstavě nebudou chybět ani ukázky tradičních lidových pokrmů, které přicházely na stůl v období od svátku svatého Ondřeje do Tří králů. Výstava bude otevřena od 1. do 29. prosince denně kromě pondělí.

-vj-

ETNOGRAFICKÉ SBÍRKY NAŠEHO MUZEA

Jádro národopisných sbírek tvoří předměty dokumentující kulturu všedního dne od konce 18. století do období po druhé světové válce. Většina těchto předmětů byla získána jednak terénní sběratelskou činností vlastivědných a později odborných muzejních pracovníků, jednak dary občanů z Turnova i z obcí v okolí. Tyto dary patří v posledních letech k významným akvizicím muzea. Vznikla tak hodnotná kolekce předmětů dokládající vybavení domácnosti a hospodářství prakticky v celém pojizerském regionu.

Nepochybně se do muzejních sbírek dostaly také předměty, které ztratily svou funkčnost v souvislosti s kolektivizací venkova a které by jinak dožily ve svém původním prostředí, pokud by nadále sloužily k soukromému zemědělskému hospodaření. Jsou to především nejrozumnější typy zemědělského nářadí, nádobí včetně nádob používaných na otevřeném ohništi, zásobnice, přepravní nádoby a další drobný inventář venkovské domácnosti. Významnou součástí národopisných sbírek tvoří mobiliář venkovského domu, převážně z 19. století. Malované a vykládané truhly, skříně, misníky, police, stoly, židle a další předměty spolu s bytovými doplňky a textilem - dávají představu o životě našich předků. Značně rozsáhlý je také fond oděvních textilií, i když tradiční krojové celky jsou v něm zastoupeny jen v několika exemplářích. Převahu tohoto fondu tvoří jednotlivé oděvní součástky. Početnou sbírku představují předměty z oblasti tzv. lidového umění, zejména domácí a výklenkové plastiky světců, kramářské a devoční

tisky, betlémy a v neposlední řadě také podmalby na skle.

Podmalby na skle

Podmalby na skle byly koncem 18. století a především pak ve století devatenáctém běžnou součástí lidového interiéru. Zdobily také venkovské kostelíky, kapličky či boží muka. K prvotním střediskům jejich produkce patřily oblasti se sklářskou výrobou, kde bylo možné levně sehnat potřebný materiál. Postupně se však výroba i obliba podmaleb šířila, k čemuž přispěl i fakt, že se staly obvyklým artiklem na poutích. Jednotlivá výrobní střediska byla na našem území rozložena nerovnoměrně. Prvními výrobci lidových podmaleb v Čechách byli pravděpodobně profesionální skláři, kteří tuto činnost provozovali jako doplňkové zaměstnání. Tvorba obrázků na skle byla závislá na sklárnách, odkud malíři odebírali levné kazové tabulové sklo. Proto jsou nejvýznamnější oblasti malby na skle shodně s oblastmi, kde byly provozovány sklářské hutě. Jsou to oblasti pohraničních horských lesů - Šumava, Chebsko,

Vlevo čepce zlatohlav, vpravo kanduš (tj. sukně spojená s vrchní částí oděvu).

Jizerské hory, Krkonoše, Slezsko, Orlické hory, Českomoravská vrchovina. Každá z těchto dílen si v průběhu vývoje vytvořila svůj vlastní specifický styl. Vývoj tradiční lidové podmalby se v podstatě uzavřel koncem 19. století, kdy dochází ke změně lidového vkusu a podmalby jsou postupně vytlačovány levnějšími a líbivějšími barvotiskovými obrázky. Kromě této skutečnosti k zániku dílem přispělo i to, že byly rušeny sklárny vyrábějící tabulové sklo. Podmalby na skle nemají vyhraněný umělecký styl. Jsou však dokonale řemeslně provedeny. Je pro ně typická jednoduchost a určitá šablonovitost.

Značné zjednodušení se týkalo pojetí perspektivy i prosté přímočaré barevnosti bez jemnějších nuancí. Nejčastějšími náměty podmaleb byly portréty světců či znázornění událostí z Bible, ojediněle se vyskytují i obrázky se světskou tematikou. Muzeum Českého ráje vlastní menší, ale zajímavou kolekci těchto půvabných lidových památek. Její součástí je podmalba na skle Klanění Tří králů z první poloviny 19. století. Podmalba patří k nejstarším akvizicím muzea, které byly získány v souvislosti s přípravou Národopisné výstavy Československé na konci 19. století.

Vladimíra Jakoubčová

PODOBA KAMENÁŘSKÉHO DOMU SE UŽ RÝSUJE

Už několik měsíců probíhá za muzeem čilý stavební ruch. Po mnoha letech příprav konečně roste Kamenářský dům – replika jednoho z posledních roubených městských domů, stojícího do 70. let na Havlíčkově náměstí na místě dnešního Telecomu.

O důvodech, proč dům stavíme, o tom, jak bude využit a další informace jste se mohli dozvědět v minulých číslech Muzejního čtvrtletníku (ty jsou k dispozici i na webových stránkách našeho muzea). Dnes vám přinášíme fotky, které přibližují způsob stavby

moderní roubenky. Na stavbu se můžete přijít podívat i osobně; z muzejního dvora (vchod barokní bránou) je k vidění její velká část. Neváhejte, dům každým dnem mění svou podobu. Je opravdu velmi zajímavé „být při tom“.

-ak-

Dva spodní snímky zachycují současný stav výstavby, menší snímek přibližuje budoucí podobu domu.

Etnografická sbírka

Převážná část sbírkového fondu uměleckého řemesla a etnografie je regionálního charakteru z oblasti severovýchodních Čech. Sbírkové předměty fondu uměleckého řemesla pochází převážně z 19. a 20. století, pouze jednotlivosti jsou ze 17. a 18. století (fajáns). Sbírka zahrnuje nábytek, keramiku a porcelán, sklo, podmalby na skle, devoční tisky a další.

Archivní materiály ze sbírky J. V. Scheybala

Materiály, které obohatí archivní oddělení muzea, představují rozsáhlý soubor písemností různorodého typu. Na jedné straně můžeme z celku oddělit osobní písemnosti a úřední doklady Scheybalovy rodiny, na straně druhé se nacházejí materiály sbírkového charakteru – tedy vlastní sbírky J. V. Scheybala. Velká překvapení můžeme čekat v právě v této druhé části. Zhodnotit její kvalitu jednou větou není v podstatě možné. Najdeme v ní množství nepřilíš cenných a běžných písemností, vedle toho však i naprosto unikáty vztahující se k dějinám regionu či jednotlivých osobností. Některé z těchto materiálů se mohou směle srovnávat s podobnými sbírkami celostátního i nadstátního charakteru. Definitivní zhodnocení sbírek přinese až její odborné zpracování, což si vzhledem k množství materiálů vyžádá dlouhý čas. Nápomocná nám v tom bude preciznost doktora Scheybala, se kterou své sbírky udržoval a popisoval.

Knihovna

Největší částí Scheybalovy pozůstalosti je bezpochyby knihovna. Obsahuje více než 30 000 svazků a je tak rozsáhlejší než naše vlastní muzejní knihovna. Knihy ve sbírce můžeme rozdělit na několik celků. Těmi nejvýznamnějšími jsou staré tisky, rukopisy, regionální literatura a kramářské tisky. Právě kramářské tisky tvoří jednu z největších soukromých sbírek tohoto typu v rámci České republiky. Vedle těchto, řekněme unikátních částí, najdeme ve sbírce množství knih soudobé produkce. I mezi nimi však jistě najdeme mnohé unikáty, bibliofilie apod. Hodnotu běžně dostupných knih v této sbírce zvyšuje skutečnost, že se v mnoha oborech jedná o seskupení široce pojaté základní literatury daného tématu. Po katalogizaci knihovny, což však vzhledem k množství a našim možnostem bude trvat několik let, se knihovna stane běžně přístupnou veřejnosti (tak, jak je nyní přístupná i vlastní knihovna muzea).

MUZEUM ZÍSKALO SCHEYBALOVU POZŮSTALOST

Když nás v lednu loňského roku překvapila zpráva o úmrtí doktorky Jany Scheybalové, manželky významného etnografa a historika Josefa Václava Scheybala (ten zemřel již v roce 2001), netušili jsme ještě, jak velký význam pro nás tato smutná událost bude mít.

Jelikož manželé Scheybalovi neměli děti a nezanechali žádnou závěť, objevila se oprávněná obava, co se stane s jejich rozsáhlými a bohatými sbírkami – výsledky celoživotní odborné práce. Hrozila možnost, že při nerozpoznání kvality sbírek, rozhodne odpovědný úřad o jejich rozprodání nebo v lepším případě rozdělení do různých institucí. Byl by tak znehodnocen nebo i nenávratně zničen cenný celek – sbírky, jaké se dnes už málokde vidí. Díky rychlému jednání několika odborníků se ale podařilo úřady přesvědčit o potřebnosti zachovat sbírku pohromadě a po více než ročním řízení byla sbírka připsána do vlastnictví našeho muzea.

Jedná se bez nadsázky o největší akvizici tohoto století. Jaký je profil sbírky, čím muzej-

ní fondy obohatí a proč jsme o ni projevíli zájem? Jednotliví odborníci popsali ty části sbírky, nad kterými přebírají správu.

SBÍRKA MANŽELŮ SCHEYBALOVÝCH

V návaznosti na Usnesení Vlády České republiky ze dne 11. června 2003 č. 571 ke Koncepti účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice dne 13. července 2004 přijala Rada Libereckého kraje usnesení č. 834/04/RK, kterým schválila Pověření Muzea Českého ráje v Turnově k výkonu odborného regionálního pracoviště pro péči o tradiční lidovou kulturu v Libereckém kraji. Muzeum Českého ráje v Turnově se tak stalo odborným garantem péče o tradiční lidovou kulturu v daném regionu. V souvislosti s tím se snažíme vyvíjet řadu aktivit, mezi které patří také sbírkotvorná činnost.

S ohledem na tuto skutečnost jsme v loňském roce projevíli zájem o sbírku manželů Scheybalových. S rodinou J. V. Scheybala spolupracovalo naše muzeum od roku 1939. Otec J. V. Scheybala Josef Scheybal věnoval muzeu v letech 1939 - 1950 řadu sbírkových předmětů, které jsou dnes významnou součástí sbírky etnologie. J. V. Scheybal byl autorem první národopisné expozice našeho muzea. Měl velkou zásluhu na zřízení skanzenu Dlaskova statku v Dolánkách. V Turnově žil od roku 1939 do roku 1967 a i po přestěhování do Jablonce nad Nisou se velkou měrou věnoval dokumentaci lidové kultury tohoto regionu. S jeho manželkou PhDr. Janou Scheybalovou spolupracovalo naše muzeum od roku 1990 na přípravě publikací, studií a výstav. Manželé Scheybalovi v období kolem roku 2000 oficiálně uvažovali o převodu svých sbírek do Turnova. Sbírky by svým charakterem totiž vhodně doplňovaly stávající sbírky našeho muzea, a to především etnografické, regionálně historické a knižní. Dokončení těchto plánů znemožnila nemoc a úmrtí doktora Scheybala.

Nejen to byly důvody, které nás po smrti Dr. Scheybalové vedly k projevení zájmu o převod sbírky z majetku státu (kam jako odumřtí připadla) do naší správy tak, aby byla sbírka ve své celistvosti zachována a odborně spravována. Manželé Scheybalovi vytvořili sbírku s cílem, aby byla prezentována místní veřejnosti. Sbírka by se po zákonném zaevidování měla stát základem nové expozice, kterou připravujeme v souvislosti se stavbou tzv. Kamenářského domu. Další expozice zaměřená na vlastivědu Jizerských hor by měla vzniknout v Jablonci nad Nisou, v čp. 1/6 v Kostelní ulici – na faře, kde manželé Scheybalovi žili. Garantem realizace jablonecké expozice chce být Město Jablonec nad Nisou, které s naším muzeem uzavřelo dohodu o spolupráci na realizaci tohoto záměru. Expozice tohoto charakteru v regionu Českého ráje a Pojizeří chybí a budou obohacením nabídky regionu v oblasti tradiční lidové kultury.

Převod sbírky do správy turnovského muzea doporučilo Ministerstvo kultury ČR v únoru tohoto roku na základě doporučení mnoha institucí - Národního ústavu lidové kultury ve Strážnici, Národní rady pro tradiční lidovou kulturu, Národopisné společnosti ČR, Asociace muzeí a galerií ČR, Etnologického ústavu AVČR, České archivní společnosti, MěÚ Turnov, Pekařovy společnosti Českého ráje a odboru kultury Krajského úřadu v Liberci.

Úřad pro zastupování majetku státu na základě těchto doporučení rozhodl o převodu sbírky do správy našeho muzea. V současné době je sbírka uložena v muzejních depozitářích, v loňském roce byla pro potřeby převodu sepsána a ohodnocena odbornými pracovníky muzea, archiváři SOKa Semily a dalšími spolupracovníky.

Stránku připravily: Vladimíra Jakoubčová a Alžběta Kulíšková

(Pokračování v příštím čísle.)

S JIŘÍM URBANEM O KOPII KORUNY CÍSAŘŮ SVATÉ ŘÍŠE ŘÍMSKÉ

V minulém čísle našeho časopisu jsme vám přinesli rozsáhlou zprávu o korunovačních klenotech českých králů a jejich kopiích, které byly vystaveny v květnu v našem muzeu. Mnozí z vás určitě postřehli, že v loňském roce byla v Turnově dokončena kopie ještě jiné královské koruny - koruny císařů Svaté říše římské. Originál pochází z 2. poloviny 10. století a patří k nejstarším památkám tohoto typu v Evropě. Dnes je uložen ve vídeňském Hofburgu. Kopie, která vznikla v Turnově, byla vytvořena na objednávku pro expozici v Kapli sv. Kříže na Karlštejně, tedy na hradě, který byl pro její ochranu Karlem IV. vystavěn. Věříme, že rozhovor s tvůrcem kopie říšské koruny - turnovským šperkařem Jiřím Urbanem, vám udělá radost.

* Pane Urbane, kolik času a materiálu bylo na vytvoření kopie koruny potřeba?

Na zhotovení kopie císařské koruny Svaté říše římské bylo potřeba 1 333 gramů stříbra, 19 gramů zlata, 173 kamenů, 92 velkých perel a 884 perel malých. Dále bylo třeba vyrobit 4 smaltové desky, čapku a etuj. Na práci jsem měl 14 měsíců. Odpracovaných hodin celkem i se spoluprací zúčastněných odhaduji na zhruba čtyři tisíce.

* Jak jste se připravoval na tuto práci?

Nejprve bylo zapotřebí se dokonale seznámit s originálem. Hodiny jsem se na korunu díval a nechal se v duchu přenést kamsi do dávných časů. Představoval jsem si, jak se ten který detail dělal. Měl jsem dokonalé fotografie z vídeňské dokumentace restaurování originálu. Dva a půl měsíce trvalo detailní rozkreslení celé koruny a rozvaha postupu prací.

* Kdo s vámi spolupracoval?

Skleněné kameny (vinuté kompozice barevně podobné originálu) vytvořila Yvona Novotná ve firmě Ralton Petra Svobody. Ty potom zabrušoval Luboš Janků z Mírové pod Kozákovem. Jádra k perlám vyrobila Gabriela Burianová. Povrchovou úpravu perel provedla firma Pearl Bohemika z Jablonce nad Jizerou. Práci na oblouku koruny jsem svěřil absolventu SUPŠ a pražské UMPRUM Janu Jarošovi. Nádherné smalty vznikly v dílně Blanky a Matúše Cepkových. Koruna byla pozlacená v DUV GRANÁT.

* Co bylo na výrobě koruně nejtěžší – řemeslný oříšek, který jste musel rozlousknout?

Císařská koruna je nesmírně pracná a bohatě zdobená, plná symboliky a velice křehká. Byl jsem si vědom, že převést do stříbra takové množství nejjemnějších detailů a filigránů bude opravdu problémem. Bylo jasné od prvního pohledu na originál (ten je ze zlata vysoké ryzosti), že jeden z oříšků je právě v pájení. Měl jsem oprávněnou obavu, aby materiál vydržel tolik vstupů do ohně. Druhým oříškem byly nesporně smalty. Matuš s Blankou museli od každého motivu podstoupit cca 20 až 25 studií barevnosti a zkušebních desek. Třetím oříškem se ukázal být samotný kuličkový filigrán. Vyrobit jsem několik pokusných nástrojů a potom jsem nechal cca tři verze nástrojů vyrobit profesionálně, než se dostavil uspokojivý výsledek. Problém spočíval v tom, že každý filigrán na originále je pokaždé trochu jiný, nepřesný a nedokonalý. Naše nástroje zanechávaly příliš pravidelnou stopu.

* Jsou řemeslné postupy užité na originálu koruny dodnes známé a používané, nebo jste se setkali s nějakým, který byl pro vás neznámý?

Řemeslné postupy jsou z 80

stříbrě to jde dvakrát třikrát. A já potřeboval do ohně cca padesátkrát i vícekrát s jednou deskou.

Omezit vstupy do ohně šlo pouze tím, že jsem letoval (pájel) třeba 350 až 400 dílků současně. To bylo docela dobré cvičení. Zapomenuté nebo nepoužívané jsou právě kuličkové filigrány. U nás se používal tzv. perlový drát o průměru 1 mm někdy před vál-

možné to udělat. Proto jsem jednu desku dělal dvakrát. Je to jako když přejdete do jiného rozměru. Co bylo před tím titěrné, tady bylo pořád moc velké. Bez lupy jsem nepoložil ani kousek pájky. Práce na této koruně vás donutí být nejen trpělivým, ale také chcete vědět něco o době, kdy vznikla, kdo ji nosil, chcete rozumět posláním vloženému do symbo-

kou. Tlustší dodnes. Ale vyroben jiným postupem. Tady stopa končí. Na korunu jsem potřeboval tloušťku až 0,35 mm a ručně vyroben, s drobnými chybami. Musel jsem dost improvizovat.

* Vnímáte práci na koruně jako významný předěl ve vaší

liky. Uvědomíte si, jaký význam měla pro Karla IV. a co díky ní mohl realizovat. 14 měsíců jsem byl v jiném světě. Po koruně se mi stýská a cítím najednou, že mi chybí. Pohled na řemeslo se mění v náročnější, to je jasné. Začínají mi vadit vyčpělé, rádo by hluboké symboly vykradené z jiných kultur, které se tak často objevují na současných špercích. Postrádám jejich duševní pravdivost.

* Chtěl byste se ještě někdy pracovat na něčem podobném?

Samozřejmě, že chtěl. Už jen pro pocit opravdu smysluplné práce a pro úplné ztotožnění se s ní. To je nádherný prožitek.

* A poslední otázka: Originál říšské koruny patřil na hlavu římských králů, a proto jen tak někomu hlavu nezdobil. Co kopie? Vzbudila ve vás potřebu si ji vyzkoušet nebo jste cítil před tímto symbolem (byť kopií) úctu a odolal jste?

Odolávat jsem nemusel, mne to ani nenapadlo. Jsem s kopií natolik ztotožněný, že mne to opravdu nelákalo.

Děkuji za rozhovor a přeji mnoho úspěchů ve vaší další práci.

Alžběta Kulíšková

Jiří Urban s dokončenou replikou koruny.

procent známé a ne zas tak složité. Ono jde o to pájení ve stříbrě. Zlato se v tomto případě nepá-jelo jako dnes, ale zjednodušeně řečeno se jako by speklo k sobě. U zlata se dá proces opakovat. Ve

práci? Změnil se nějak váš pohled na řemeslo díky této zkušenosti?

Taková práce vás změní, ať chcete nebo nechcete. Byla chvíle, kdy jsem přestal věřit, že je

PRAVĚKÁ TĚŽBA V JIZERSKÝCH HORÁCH

Od června do srpna proběhla další etapa archeologického výzkumu těžebního areálu z mladší doby kamenné na Jistebsku u Jablonce nad Nisou. Zde i na dalších lokalitách tzv. tanvaldského kontaktního dvora mezi Jabloncem nad Nisou a Tanvaldem byla před 7 tisíci lety těžena velmi kvalitní surovina (metabazit typu Pojizeří), ze které byly vyráběny broušené kamenné nástroje. Pro období neolitu jde takřka o strategickou surovinu, neboť nástroje z ní vyrobené se vyskytují od Falce až po karpatskou kotlinu.

V letošním a v následujících dvou letech bude projekt archeologického výzkumu na Jistebsku s názvem Neolitická těžba a zpracování surovin v Jizerských horách podpořen Grantovou agenturou České republiky. Archeologický výzkum, který probíhá na Jistebsku od roku 2002, se zaměřil na detailní výzkum jedné těžební jámy. Podle našich zjištění probíhala v mladší době kamenné těžba suroviny ze suťové vrstvy, do které byly zahlubovány trychtýřovité jámy. Vytěžená surovina byla přímo na místě zpracovávána do podoby hrubých polotovarů. Takováto dílna se našla letos v květnu při stavbě rodinného

domu na parcele č. 350/1 v nevelké vzdálenosti od námi zkoumané těžební jámy. Hrubé polotovary byly následně transportovány na sídliště na Turnovsku, kde byly dobroušené do finální podoby. S dokladem této výroby jsme se setkali například při výzkumu sídliště ze staršího období neolitu v Turnově - Maškových zahradách. V mladších obdobích neolitu, zřejmě v důsledku surovinové krize, docházelo k sběru suroviny – metabazitu typu Pojizeří – přímo z říčního sedimentu Jizery. Dílenské okrsky specializované na sběr valounů a následnou výrobu broušené industrie se našly například v Ohranenicích v poloze „U Pyrámu“ v roce

1998 a v Turnově – Nudvojovicích nedaleko výrobního závodu Kamax Turnov spol.s.r.o. v loňském roce. Při stavbě skladové haly VGP Park Turnov a.s. v roce 2007 byla archeology libereckého muzea odkryta dokonce „manufaktura“, kde docházelo k výrobě kamenných seker ve velkém.

Ale zpět k výzkumu těžebního areálu na Jistebsku. Z nálezkových situací zde archeologové nezískávají jenom předměty zhotovené lidskou rukou (tzv. artefakty), nýbrž i nálezy přírodního původu (rostlinné makrozbytky, zuhelnatělé dřevo ad.), které označujeme za ekofakty. Ty jsou pak zkoumány paleobotaniky a lze z nich získat i absolutní data pomocí rozpadu radioaktivního uhlíku C14. V uloženinách se však nedochovávají jenom rostlinné makrozbytky, ale ve vhodných podmínkách i pyly. Vyhodnocení pylový profil může ještě lépe napomoci rekonstrukci soudobého přírodního prostředí. Díky vhodným podmínkám se na Jistebsku dochovaly jak rostlinné makrozbytky, tak i pyly, tudíž se můžeme těšit na výsledky paleobotanických výzkumů. K dalším metodám užívaným při archeologickém výzkumu na Jistebsku náleží i geofyzikální měření magnetometrem. Ta zajišťují studenti katedry pravěku a raného středověku z hamburské univerzity v čele s prof. Dr. Brittou Rammingem. Geofyzikální průzkum bude následovat i v dalších výzkumných sezonách.

V současné době probíhá základní laboratorní ošetření získaných artefaktů, proplavení vzorků výplní těžební jámy a paleobotanické analýzy. Další etapa terénního výzkumu na Jistebsku se opět uskuteční počátkem léta roku 2010.

Jan Prostředník a Petr Šída

Podzemní Klenotnice

V polovině září byla v muzeu zrušena expozice archeologie. Ta se dlouhá léta nacházela v podzemí hlavní budovy. Tyto prostory se ale právě začínají přetvářet v novou expozici – muzejní Klenotnici. O plánech na vytvoření této expozice jsme vás informovali např. v Muzejním čtvrtletníku č. 4/2007. Klenotnice bude prezentovat především sbírky šperků z prací turnovské šperkařské školy, a to od konce 19. století do 70. let 20. století. Tato jedinečná kolekce si jistě zaslouží důstojné místo k prezentaci. Expozice bude vytvořena tak, aby v případě výjimečně cenného přrůstku nebo zápatky mimořádně kvalitní sbírky, bylo možné pilotní expozici dočasně demontovat a nahradit krátkodobou výstavou. Dosud v takových případech nastával problém, jak umožnit kvalitní prezentaci těchto uměleckých skvostů a především, jak zajistit jejich bezpečnost. Nový prostor klenotnice již je navržen a upraven s ohledem na tyto skutečnosti.

Klenotnice bude slavnostně otevřena v příštím roce, při zahájení letní sezony.

Dovětek pro milovníky archeologie. Obnovenou expozici archeologie chystáme na příští rok do výstavního kabinetu muzea.

Alžběta Kulíšková

BARVY
specializovaná prodejna

Nabízíme veškerý sortiment barev k použití
v interiérech i exteriérech, autolaky, lazury ad.

ul. Studentská čp. 1727 • tel./fax: 481 321 180 • 602 364 436
www.barvyturnov.cz • e-mail: info@barvyturnov.cz

DRINGS

poradenství * software * hardware

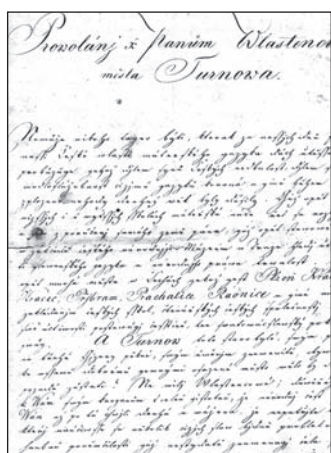
**HERAKLES - SW pro obchod,
přípravu a řízení výroby**

- pro různé typy výrobních a obchodních firem
- napojíme na Váš ekonomický SW

www.drings.cz • 28. října 554, Turnov • 736 540 520

Z NAŠICH SBÍREK: PROVOLÁNÍ ANTONÍNA MARKA

Jméno Antonína Marka je snad známé všem Turnovanům. Se znalostmi o jeho životě a činnosti to již zřejmě bude slabší, ale protože se jedná o jednoho z našich nejvýznamnějších rodáků, není nikdy na škodu si jej připomenout. Proto jsme do pravidelné rubriky vybrali jeho slavné „Provolání k pánům vlastencům města Turnova z 27. prosince roku 1820“. Dnes psané slovo pomalu ztrácí svůj význam, ale v době, kdy Antonín Marek napsal tento „dopis“ městským zástupcům, slovo ještě platilo (o to víc, že právě on byl autorem).

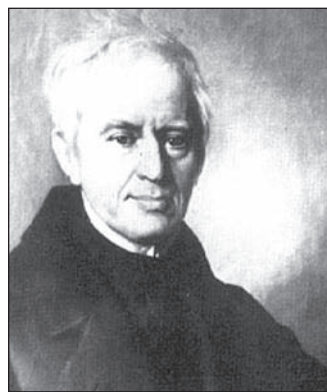
Marek v Provolání vyzval městské zástupce k podpoře českých vlastenců a především k založení čtenářské společnosti. Prímým důsledkem pak bylo založení městské knihovny, která funguje dodnes a nese na památku Markovo jméno. Turnov se tak stal jedním z prvních měst, ve kterých z popudu města vznikla veřejná knihovna.

Přinášíme vám pro představu několik úryvků z dlouhého dokumentu:

** Že Čechedvé jsme, že jsme větev nejrozšířenějšího v světě národů, národů slovanského, kterýž polovice dvou dílů světa zajímá a od jednoho moře k druhému dosahuje, to nemůže leč ke cti a k naší slávě býti.*

** Pohrdání našeho hoden jest ten opovrženec, kterýž opičím pudem po cizotě se žena, svého národního pokladu stává se mrhačem a zanebývá jazyk svůj od Boha jemu ku vzdělání skrze předky podaný.*

** Šlechetni Turnované! Máme-li jiskru lásky k sídlu svému, z něhož již mnoho slovutných mužů vyšlo a bohda ještě budoucně vyjde, máme-li jiskru lásky k vlasti své, která již z tolika krutých pohrom vyvázla, nemeškajme ji chválib-*

Antonín Marek v mladším a starším věku svého života.

ným způsobem dáti najevo.

** Čas jesti, abychom důstojnými činy proslavili věk svůj a dobrého jména pozůstavili potomkům svým, což se státi může pilným čtením vlastneských spisů a pokračováním v známosti jazyka a tudy v literních uměních, k tomu ji poslouží především Čtenářská společnost, kterouž zaraziti (založiti) za příkladem jiných měst snadné a lehké jest. Kdo spisuje knihy chce, aby čteny byly, kdo je chce čísti, ať náklad vede na vytištění, neb jinými slovy: ať je kupuje. Čtenářské společnosti první závazek musí tedy býti najednání*

kněch, k tomu nevyhnutelně potřebí.

** V dvojím ohledu mohlo by zavedené divadlo užitek nésti. Užitek vzdělání a užitek výnosu. Jinochové turnovští, jichžto počet každým rokem přibývá, měli by kde své výroční prázdniny s potěchou trávit, cvičíce se v pronášení neb deklamací, měšťanstvo by uvykala vlídnějším mravům, ucho české by slýchalo pravidelnější vybroušenější mluvení, i školní mládež mohla by druhdy představováním svého světa své radovánky na něm držeti.*

Alžběta Kulíšková

STALO SE PŘED STO LETY: ŘÍJEN - PROSINEC 1909

* Dne 10. října 1909 byla slavnostně odevzdána k veřejnému užívání Riegrova turistická stezka vedoucí mezi Železným Brodem a Semilí. Zbudována byla nákladem 10.000 K za spolupráce klubu turistů v Železném Brodě a Semilech.

* V neděli 17. října byla pořádána turistickým odborem v budově Sokolovny přednáška Al. Svojsíka, kaplana z Prahy, na téma cesty k protinožcům. Přednášející popsal svou cestu přes Sibiř do východní Asie, dále do Japonska, Koreje, Číny, na ostrovy Tichého oceánu až do Austrálie, odkud se právě vrátil. Přednáška byla doprovázena dvěma sty „světelnými obrázky“.

* V říjnu k nám zavítala divadelní společnost Budinský-Červíček.

* V polovině října jsme mohli již podruhé ten rok potkat kvetoucí jabloně.

* Obecním samosprávám v Turnově a v okolí bylo vytykáno, že jsou podnikány nákladné obecní stavby, opravy budov, cest a další zakázky, které jsou navrhovány údajně často jen proto, že „někteří členové obecního zastupitelstva nebo jejich příbuzní a přátelé snaží

se, aby jejich nabídky byly přijaty, a tak se na úkor dalších firem a turnovského poplatnictva obohacují“.

* Ve třetím čtvrtletí roku 1909 vyrobeno v pivovaru na Hrubém Rohozci 1586,5 hl. piva, na Malém Rohozci 5072 hl., na Hrubé Skále 1490,8 hl., ve svijanském pivovaru celkem 1965,22 hl. V turnovských pivovarech: pivovar p. Svobody 1313 hl. a pivovar fy J. Tábořský 5630 hl. Lze si tak udělat představu o velikosti všech šesti pivovarech v Turnově a jeho blízkém okolí.

* Ministr financí dr. ryt. Biliňský předložil poslanecké sněmovně

rozpočet na rok 1910, který vykazoval schodek 40 milionů korun.

* *Grand American Biograf* v Turnově. V prosinci 1909 zavítal do Turnova pan Z. Koerber, majitel známého biografu a uspořádal několik představení v sále na Střelnici. Pan Koerber předvedl „nejnovější světové sensační události, výpravné hry, příběhy ze života a přírody, pohádky, báchorky, pověsti, komické scény a historické obrazy. Především předvedl poslední vynález tehdejší doby, tzv. Biophon - mluvící, hrající a zpívající živé fotografie.“

Kostel sv. Matěje na Hruštici po požáru roku 1890

* Klub českých velocipedistů, který se sešel na valné hromadě 6. listopadu v hotelu U Korunního prince, se rozhodl na změně svých stanov a názvu z Klubu českých velocipedistů Turnov na Sportovní klub Turnov. Po získání potřebných informací z prvních pražských klubů S. K. Slavia a A. K. Sparta budou přepřacovány stanovy a činnost klubu rozšířena také na „tenis, football, croquet, plavání, veslování, lehkou atletiku“ a také zimní sporty „bruslení, lyžaření, hockey a sáňkování“.

* V prosinci zemřel biskup litoměřické diecéze Dr. Em. Schöbl, který Turnov navštívil roku 1890 při příležitosti svěcení kostela na Hruštici po požáru opět vystavěného.

* Z podnětu Sportovního klubu povolila městská rada členům tohoto klubu jezdit na sáňkách všemi turnovskými ulicemi kromě Palackého. Sáňkařům se ovšem doporučuje opatřit si svou obuv tzv. náledníky, bez nichž „rychlé ovládání sánek při vyhýbání, přejíždění neb okamžitým zastavení jest velmi nesnadné“.

David Marek

OHLEDNUTÍ ZA AKTIVITAMI MUZEA V LÉTĚ 2009

Ilustrační snímky z tradičního červnového setkání řezbářů na Dlaskově statku.

Na obrázku vlevo je zářijové setkání dětí s malířkou Lucií Seifertovou, vpravo je představení Svátova dividička.

Snímek vlevo je z celoroční výstavy na Dlaskově statku, v sobotu 26. září se tu skutečně posvícení...

Stěhování muzejních sbírek do nových prostor

V minulých číslech zpravodaje jsme vás informovali o tom, že jsme v loňském roce zahájili velké stěhování téměř všech sbírek muzea. Některé se stěhují do nově vystavěných depozitářů, jiné získaly uvolněná místa. Stěhování zajišťují sami odborní pracovníci muzea s pomocí dočasně najímaných brigádníků. Vzhledem k historicky a umělecky choulostivým sbírkovým předmětům totiž nemůžeme jejich stěhování svěřit jen tak ledakomu. Většina sbírek muzea je již přestěhována a nás čeká vytváření lokačních seznamů a inventarizace. Na dostěhování čeká ještě archiv muzea a knihovna.

Kdybychom nezískali akvizici Scheybalovy sbírky (informace na jiném místě zpravodaje), měli bychom brzy hotovo. Ale tento obrovský přírůstek způsobil, že si jen tak neoddychneme, vždyť jen knihovna doktora Scheybala čítá přes 30 000 svazků!

Čeká nás tedy ještě rušná část roku. -ak-

MUZEUM ČESKÉHO RÁJE: PODZIM - ZIMA 2009 / 2010

Výstavní sál

* 22. 10. – 22. 11. Výstava Klubu filatelistů

Galerie

* Turnovské stříbro, výstava k 125. výročí SUPŠ (do 1. 11.)
* 12. 11. – 30. 12. V babiččině kuchyni od Tří králů do Vánoc

Výstavní kabinet

* Jiří Korec - Medaile a plakety (výstava potrvá do února 2010)

Dlaskův statek

* 1. 12. – 29. 12. 2009 Vánoce na statku, aneb Ten vánoční čas, dočkali jste zas...

Muzejní čtvrtletník. Vydává Muzeum Českého ráje v Turnově, Skálava 71, 511 01 Turnov, tel. 481 322 106, fax: 481 325 277, e-mail: mail@muzeum-turnov.cz. Vydávání povoleno MK ČR - E 15658 (ISSN: 1801-4054). Odpovědná redaktorka Mgr. Alžběta Kulíšková, tel. 481 322 106.

Tisk: Tiskárna UNIPRESS, s.r.o., Svobodova 1431, Turnov, tel. 481 319 411, 481 319 139, fax 481 322 097, e-mail: tiskarna@unipress.cz, sazba vydavatel, grafická úprava -pch-. Pokud se Vám náš časopis líbí, můžete využít i možnosti nechat si jeho jednotlivá čísla zasílat poštou. Své požadavky zasílejte na adresu Muzea Českého ráje nebo na e-mail: kuliskova@muzeum-turnov.cz. Uzávěrka tohoto čísla byla 21. září 2009.